

**БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ЗАМАНБАП ИНФОРМАЦИЯЛЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ИНСТИТУТУ**

КЕСИПТИК КОЛЛЕДЖ

Кесиптик окуунун программасы -050709

СИЛЛАБУС

Дисциплина: “Адам жана коом”

I. САБАКТЫН РЕГЛАМЕНТИ:

Лекция, семинар – шейшемби 12.30 (тайпа ПНК 1-19)

II. САБАКТЫН РЕКВИЗИТТЕРИ ЖАНА ПРЕРЕКВИЗИТТЕРИ:

Кредиттин сааттары: (окуу планына баш ийүү) - 1кр.

Өтүлүүчү убактысы жана жери : 2 семестр; расписаниеге баш ийүү.

Пререквизиты: Адам жана коом

Постреквизиты: Тарых.

III. МУГАЛИМДИН МААЛЫМАТЫ:

Лектор: Сактанбекова Мээрим Торобаевна

Байланыш номери: 0709-54-79-13

ББЗИТИ, Корпус 1, каб. 304

Кабыл алуу мөөнөтү:

Бейшенби-Четверг 15.30

IV. КАТЫШУУЧУЛАРГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР:

- ✓ күндүзгү окуу бөлүмүндө окуй турган регламентке баш ийүү;
- ✓ катышуучу өзүнүн себепсиз калтырган күндөрүнө окуу жайдын мүдүрүнөн жазуу түрүндө түшүнүк кат үлгүсүндө уруксаат алуусу.
- ✓ окуу жайдын катышуучулары урматтоо менен окуу иштерине, сабактарына көңүл буруусу абзел;
- ✓ окуу жайы адилетсиздикти, тартипсиздикти, кылмыштуулукту баш ийдиртпейт;
- ✓ сабактарды себепсиз калтырууга болбойт;
- ✓ себепсиз калтырууларды актанууга болбойт;
- ✓ кеч калуу убактысы өзүн жана башкаларды сыйлабастыгын билгизет;
- ✓ даярдалган иштери (рефераттар, докладдар ж.б. иштери) өзү аткарган окуу материалдары сапаттуу болууга тийиш;
- ✓ сабак учурунда башка нерселер менен алаксыбоо;
- ✓ катышуучунун жооп берүү убагында сөзүн бөлбөө;
- ✓ сабак учурунда чөнтөк телефондорду өчүрүү керек;
- ✓ сабак учурунда, таннапис убагында катуу сүйлөгөн, тентек кылуу окуу жайдын талабына жооп бербейт;
- ✓ көпчүлүк бар жерде, окуу бөлүмдөрүндө тынчтыкты кармоого тийиш.

Жазуу жана ар кандай баалоо үчүн талаптар СӨА иштөөсүндөгү мазмунга өзгөчө басым жасоонун төмөнкү критерийлерине көз каранды:

Параметрлерге баа берүү	Баалоо масштабы	Критерийлердин баасы
Тапшырманы түшүнүү	0-5 балл	0 -жооп жок; 1-жалпы билим берүү маалыматы бар,бирок тапшырма боюнча так түшүнүгү жок; 2 –жалпы билим берүү маалыматы бар,бирок тапшырма боюнча так түшүнүгү жок; 3 –жалпы билим берүү маалыматы бар
Тапшырманын толуктугу	0-5 балл	0б. -жооп жок; 1б.-аткаруучу тапшырманын баарын аткарбай жана алган жыйынтыктарды түшүндүрө албаган; 2б. –аткаруучу берилген тапшырманы туура аткарган,түзүлгөн формадагы отчёту,берилген тапшырманын көбүн жасаган, тапшырмаларга көңүл бурган катышуучу толук даярдыгына жооп бере албаган;

		<p>3б.-берилген тапшырмалар толугу менен аткарылган, теориялык суроолорго жооп берүүдө бир аз кыйынчылыктарга туш болгон, отчеттун сапаты толук талапка жооп бербеген;</p> <p>4б.-тапшырма техникалык жактан гана ката кетсе;</p> <p>5б.-берилген тапшырма толугу менен так аткарылса, катышуучу так, толук берилген контролдук жазуу суроолорго жооп берсе, даярдалган отчет тыкан, таза толугу менен талапка жооп берилсе</p>
Иштин тышкы жасалгасы	Об.-балл	<p>Об.-талапка жооп бербесе,</p> <p>1б.-чектен тышкары чыкса;</p> <p>2б.-берилген иш талапка жооп берсе.</p>

Катышуучулардын иштерин ыкчам башкаруудагы болжолдуу критерийлердин баалары

Катышуучунун оозеки формада, окуунун жыйынтыктоо критерийлеринин баалары

9б.- 100б. –“эң жакшы”

7б.- 80 б. –“жакшы”

5б.-60 б. – “канааттандыруу”

0б.- 40б. – “канааттандыруу эмес”

Оозеки жооп берүүдөгү критерийдин баасы-максималдуу 10б.

Параметрлерге баа берүү	Баалоо масштабы	Критерийлердин баасы
Материалдык билим	0-5 балл	<p>0б.-жооп жок;</p> <p>1б.-окуу материалдын мазмуну ачылбай калганда;</p> <p>2б.-толук материал аныкталбай калганда жана түшүнүүнүн аныктамалары ката болгондо;</p> <p>3б.-берилген материалдын мазмуну толук ачылбай калганда, эгерде суроолордун мааниси көрсөтүлгөн болсо;</p> <p>4б.-жооп берүү учурунда минималдуу гана ката болсо-;</p> <p>5б.-материалдын мазмуну толугу менен окуу китебине жооп берсе.</p>
Талаптын конкреттүү мисалдары	0-5 балл	<p>0б.-жооп жок;</p> <p>1б.- материалга жөндөмсүз мисалдарды алып келгенде;</p> <p>2б.-берилген материалды таамай, түшүнүксүз толук жооп бербегенде;</p> <p>3б.-жооп берүү учурунда кысталуулар, кыйынчылыктар болгондо;</p> <p>4б.-сунушталган суроолордун жардамы менен материалдын мазмуну ачылганда;</p>

		5б.-мисалдар конкреттүү түрдө көрсөтмөлөр түрүндө көрсөтүлсө.
--	--	---

Болжолдуу жазуу түрүндөгү теориянын жоопторунун критериялык баасы(жыйынтыктоочу контрол) теориялык суроолор

Параметрлерге баа берүү	Баалоо масштабы	Критерийлердин баасы
Жооптун толуктугу жана тууралуулугу	0-5 балл	0б.-жооп жок; 1б.-бир гана пландын жооптору; 2б.-жоопторунда олуттуу ката бар болсо; 3б.-катышуучулар жетишерлик мүмкүн эмес терең далилдерге негизделген көрсөтмөлөрүн акташ үчүн өздөрүнүн мисалдарын келтире албаганда; 4б.-жоопторунда минималдуу ката кеткенде (техникалык басмаларда); 5б.-суроолор логикалык жактан ачыкталганда туура болуп, жеткиликтүү, катасыз толук болгондо.
Билимин өздөштүрүп билүү демонстрациясы	0-3 балл	0б.-жооп жок, эгер берилген тапшырма башка бирөөгө таандык болсо; 1б.-бир гана лекциянын материалдары колдонулса; 2б.-негизги сабактын адабияттары жана лекциянын материалдары колдонулса; 3б.-колдонулган, мүмкүн болгон бүт, сабакка тийиштүү материалдарды жана интернет тармактарын колдонсо.
Жооптун жасалышы	0-2 балл	0б.-талапка жооп бербеген; 1б.-нормадан чыгып кеткен болсо; 2б.-тапшырма талапка жооп бергендей жасалса.

Болжолдуу жазуу түрүндөгү суроолордун критериялык баасы(жыйынтыктоочу контрол)-практикалык тапшырмалар(кейстин тапшырмаларын аткаруу)

Параметрлерге баа берүү	Баалоо масштабы	Критерийлердин баасы
Эрте окулган билимдин материалы	0-5 балл	0б.-жооп жок; 1-жалпы маалымат бар, бирок конкреттүү тапшырма боюнча түшүнүк жок;

		<p>2-эрте өтүлгөн материалды кыйынчылык менен эстеген; көрсөтүлгөн алгачкы материалды өздөштүрүү.</p> <p>3.-жалпы түшүнүгү, билими, маалыматы бар, бирок конкреттүү тапшырма боюнча түшүнүк жок;</p> <p>4.-негизги түшүнүктөргө кеңири ээлөө, закондорго жана теория, мыйзамдарга, көрсөткүчтөргө түшүнүүгө зарыл;</p> <p>5.-эрте көрсөтүлгөн материалдарды өздөштүрүү.</p>
Аткарылган тапшырманын көлөмү	0-5 балл	<p>0б.-тапшырма аткарылган жок;</p> <p>1б.-тапшырманы аткарууда талаптарга минималдуу жооп берүү;</p> <p>2б.-тапшырманы аткарууда олуттуу каталар болсо;</p> <p>3б.-кээ бир тапшырма кыйынчылык келтиргенде;</p> <p>4б.-тапшырма минималдуу (техникалык) ката менен аткарылып басылса;</p> <p>5б.-тапшырма аткарылып, аткарылбаса же 50 пайызга кем болсо.</p>

Практикалык сабакта кроссвордун жасалуу формасынын болжолдуу түрдөгү талабы.

Кроссвордун оптималдуу сөздөрүнүн көлөмү-20.

- 1) Кроссворд түзүүдөн мурун тематикалык түзүлүшүн жана сөздөрдү тандоо керек, андан кийин ошого ылайык сүрөтүн чийүүсү абзел. Сөздөрдү эмне үчүн чийүүдөн мурун ойлоноу керек, себеби биринчи түзүлүшүн чийип алып, андан соң сөздөрдү жазсаң, кээ бир сөздөр чийменин ичине туура келбей калат же сөздөр көп, аз болуп калышы мүмкүн. Эрте чийилген чиймеде төрт, беш тамгадан болсо, андан соң даярдалган сөздүн тамгасы андан көп жети, сегиз болуп калса туура келбей калат.
- 2) Кроссвордун эң туура түзүлүшү төрт тарабы симметриялуу болгон чийүү туура делет, ар бир сөз минимум эки кесилиште болуусу керек (көп болсо андан да жакшы).
- 3) Баарынан кызыктуу жана оор кроссворд үзүлбөгөн катары менен ар бир тамга кийинки сөз менен дал келгени. Бирок мындай үзүлбөгөн кроссворд иштегенге, ойлоноуга оңой келет.
- 4) Кроссвордун жасалгалоосунда колдон келсе туурасынан баштаган оңой келет, бирок жандырмагын толтурууда эч роль ойнобойт, аны түзгөнгө жөн гана оңой болот.
- 5) Кроссвордун жолу зат атоочтун атооч жөндөмөсүнүн жекелик түрүндө, айрым гана көптүк түрүндө болууга тийиш ж.б.

- 6) Эч кандай эмоционалдуу жана кыскартылган башка сөздөр колдонулбайт. Кроссворддо кеминде экиден сөз болбошу керек (Асан Туратович, ак жоолук ж.б.) мындан сырткары ортосуна сызыкча коюлган сөздөр да болбойт (Ак-Суу, аң- сезим ж.б.).
- 7) Кроссворддун чакмагы биринчи жазылган тамганыкындай болушу керек жана номерлери коюлушу абзел. Кээ бир сөздөрдө туурасынан жана тигинен келген бирдей номер болсо, ошондой учурда бурчта бир тамгадан (окшош) башталышы мүмкүн.
- 8) Сөздүн мааниси бир гана сөздүккө баш ийиш керек.

Болжолдуу докладдын жасалуу талабы ROWER POINT форматка жооп бериши керек

- 1 Аз дегенде 8-10 слайддан. Презентациялоо мөөнөтү 7-10 мүнөт болушу керек.
- 2 Слайддын титулдук барагы болуш абзел. Презентация слайддан башталышы керек да, мазмундун аты, окуу жайдын жери (институт, тайпасы, кесиби, кафедрасы) тапшырмасы, сабактын аты, автордун аты жөнү жана жетекчисинин аты жөнү.
- 3 Мазмуну (презентациянын планы).
- 4 Мазмунда актуалдуулук, изденүүнүн багыты жана мүнөзү берилилди.
- 5 Негизги бөлүк.
- 6 Жыйынтык. 3-5 тезис, эң негизги иштин жыйынтыгы айтылыт.
- 7 Колдонулган адабияттардын тизмеси.
- 8 Слайд номерленген болушу керек.
- 9 Ар бир слайддын башы берилиши керек.
- 10 Ар бир иштин башы бир стилде аткарылышы керек (өңү, шриф, өлчөмү).
- 11 Тексттин слайдынын башаты үчүн 24-36 өлчөмүндөгү пункттан турушу керек.
- 12 Чекирти башатынын аягына коюга болбойт. Ар бир сүйлөмдөрдүн соңунда койсо болот.
- 13 Башатын узун кылып жазууга болбойт.
- 14 Ар бир слайд окшош болбого тийиш. Эгер окшош кылып жазгың келсе, мүмкүн болсо, аягында туура болот.
- 15 Шрифтер. Презентацияга жасалгалоо үчүн Arial, Tahoma, Verdana, Times New Roman, Georgia- шрифты.
- 16 Информациялык текстте шрифтин өлчөмү 18-22 пункт.
- 17 Бир слайддын ичине эч кандай бир нече текстти киргизүүгө болбойт. Ал жакка керек гана тезистерди батырууга болот.

Синквейн жөнүндө түшүнүк. Синквейн жазуунун билим берүүчүлүк бөлүгү жана максаты, эрежелери, талаптары, шарттары

Синквейн жөнүндө түшүнүк. Ыктын (стратегиянын) бул түрү, өтүлүүчү баардык окуу жайлардын сабактарында колдонулат. Бул методдо бир нече сөздөн сезимди билдирип, сөздөрдүн эң маанилүүсүн тандап, татаал идеяларды түзүп, түшүнүгүн синтездештирип, сүрөттөөгө, ой жүгүртүүгө шыктандырат. Берилген **негиз** сөздү чечмелешет.

Синквейн деген сөз франсуз тилинен алынып, “беш” беш деген сөздү билдирет.

Синквейн сөз түрдө уйкаштыкты талап кылбаган, рифмалашпаган, ойду жыйынтыктоочу каражат катары колдонуп, аткаруучулардын ой жүгүртүүсүн ойготуп, ойлонулган рефлексияларды талап кылган түшүнүктөрдүн жыйындысынан “4 сап ыр”. Ал эреже – схемалардын негизинде түзүлөт.

Максаты: а) татаал жаңылык - кабарларды топтоштурат (синтездештирет)

б) аткаруучулардын билим – деңгээли, түшүнүгү байкалат, бааланат.

в) чыгармачылык көркөм- элес каражатын, алган билимин маалыматын бириктирет.

Синквейн жазуунун билим берүүчүлүк бөлүгү. Аудиторияда өтүлгөн темага жараша түзүлөт. Синквейн бир гана “манастаануу” сабагын эмес, кыргыз тили сабагын да камтыйт. Себеби, зат, сын атоочтор, этиш же жана башка темага тиешелүү башка сөз түркүмдөрүн колдонуп, маанилеш- синоним сөздөрдү анализдейт, талдайт да алардын арасынан теманы “ачкан” эң керектүү сөздү тандайт. Өтүлгөн темаларга ой жүгүртүп, көрүү, угуу, мүмкүнчүлүгү ачылыт.

Эрежелери, талаптары, шарттары. Синквейн жазуудан мурун аткаруучулар төмөнкү эрежелерди, талаптарды, шарттарды өзүлөрү иштеп чыгууга окутуучу өбөлгө түзөт. Ал шарттар болжол менен:

1. Баардык ой баалуу;
2. Бир учурда сөз талашып сүйлөөбө;
3. Сөздү бөлбөө;
4. Ар бир адам өз ишин, идеясын, чечимин, көз карашын айта алат;
5. Чектегенге, сынаганга, какканга болбойт;
6. Бири – бирин угуу, сыйлашуу;
7. Шериги жана топ менен биргелешип, жардамдашып иштөө;
8. Баардык суроо маанилүү;
9. Көрсөтмө берип, идеясын таңуулабайт;
10. Берилген теманын үстүндө иштөө;
11. Белгиленген убукытты, регламентти сактоо (коргоо убактысы 5 -10 мүнөт)
12. Синквейн слайд түрүндө даярдалышы керек.

Эскертүү: теманын оор жеңиле, максат, маселесине байланыштуу кээ бирде 3 мүнөттө да жазышат.

КЛАСТЕР ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ ТҮШҮНҮК. Кластер англис тилинен которгондо – “шиңгил” деген түшүнүктү берет. Жүзүмдүн 1 (бир) шиңгил – тобун элестетсеңер болот.) Кластер – топ- шиңгил бөлүштүрүү же түзүү- аткаруучулардын кандайдыр бир тема боюнча ачык жана эркин ойлонушуна жардам бере турган педагогикалык ык (стратегия) . Ал “акыл эске (мээге) чабуул” деген акыркы мезгилдеги терминди алсак, мээни түздөн –түз иштөөгө мажбурлайт. Ой жүгүртүүгө мажбурлоонун кыйыр түрү кластер түзүү болуп саналат.

ДИЛБАЯНДЫ ТУУРА ЖАЗУУНУН ЖОЛУ ЖАНА БАШКЫ ФОРМАСЫ:

Дилбаян- автор өз оюн чыгармачылык менен жазуу формасында ишке ашыруу ишмердиги. Дилбаян жазуу илим да, өнөр да болуп саналат. Дилбаян жазуу ишинин бир түрү, окуужайларына кабыл алуудагы билимди өлчөп көрүүнүн да башкы критерийи катары кызмат кылып келген жана келүүдө.

Дилбаянда - чыгарма, ал ошол чыгарманы жазып жаткан автордун пикирин, ички сезимдерин, ой толгоолорун чыгармачылык менен кагазга түшүрүлөт. Дилбаян жазуу-текст түзүп, байланыштуу сөздү өстүрүү үчүн аткарылган окуу ишмердиги, ошол эле кезде, автордун дүйнөсүн, турмуштук позициясын калыптоочу тарбиялоо каражаты жана эстетикалык табити, адабий-коомдук түшүнүктү өстүрүүнүн формаларынын бири. Чыгармачылыктын мүмкүнчүлүктөрү абдан ар тараптуу болгондой эле, дилбаяндын, жанрдык, стилдик жактары да чексиз, кеңири. Ошондуктан аткаруучу жазардан мурун дилбаян тематикасына карай экиге бөлүнөөрүн унутпашы керек.

1. Адабий чыгармачылык дилбаяндар, башкача айтканда программада өтүлгөн темалардын негизинде катышуучулар өз ойлорун кагазга түшүрүшөт.
2. Эркин темадгы дилбаяндар, катышуучулар “Манастаануу” сабагында атайын өтүлбөгөн, өз алдынча окулган чыгармалардын, интернет материалдарынын, турмуштан алган таасирлердин негизинде жазышат.

Дилбаян – ар бир адамдын сөз байлыгын өстүрүүгө, логикалык ой жүгүртүүгө, өзүнүн оюн так, туура айтууга чоң жардам берет.

VII. ДАТТАНУУ-АПЕЛЛЯЦИЯ. Эгерде катышуучу алган жыйнтыктын баасына каршы болсо анда ал ББЗИТИнин Кесиптик колледжинин жетекчилигине даттанууга акысы бар, дисциплинадан алган бааны үч күн ичинде кароого мүмкүн. Даттанууну жетекчилик тарабынан комиссия түзүлүп, кеминде үч мугалим жана бааны койгон жетекчи мугалими кайрадан карап чыгуусу керек.

«Адам жана коом» курсунун негизги жана предметтик компетенттуулукторунун байланышы.

Предметтик компетенттуулуктор.

1-таблица	Жарандык-укуктук.	Социалдык-экономикалык.	Баалуулук-багыттык
-----------	-------------------	-------------------------	--------------------

<p>Маалыматтык /социалдык чойро менен оз ара аракеттешуунун ар кандай инструменттерин колдонуу жондомдуулугу/</p>	<p>Ар кандай жагдайларда эсептеп чыгаруу жана тил боюнча билимдерин натыйжалуу колдонуу,анын ичинде терминологияны,саясий лексиконду,ошондой эле божомолдоо жана моделдоо ыкмаларын. Озунун медиатексттерин тузу ыкмаларына ээ болуу, коомдук- саясий маалыматты тузумдоштурууну жана системалаштырууну билуу,озунун жарандык жана саясий укуктарын жана милдеттерин ,мамлекетти башкарууда жарандык катышуунун ролун талдоо</p>	<p>Жагдайларга жана маселелерге карата экономикалык, социологиялык жанаполитологиялык билимдерин колдонуу жана ынгайлаштыруу,ошондой эле так маалыматты жалган маалыматтан айрымалай билуу, социалдык ишмердуулукту пландаштыруу жана жургузуу учун зарыл маалыматты издоо ыкмаларына ээ болу. Коомдун социалдык жана экономикалык чойролорундо оз ара байланыштарды , коомдун онугуусуно интеграция жана глобалдаштыруу, илимий-техникалык прогресс процесстеринин таасирин талдоо.</p>	<p>Маалымат булактарынын сапатын,маалымат беруудо колдонулган тилдин сапатын,сунушталган даындардын жана интерпретациялардын тууралыгын баалоо. Озу жашаган коомго, анын тузумуно, маданиятына, формалдуу жана формалдуу эмес эрежелерге жана тилектерге карата жеке позицияга ээ болу.</p>
<p>Социалдык-коммуникативдик ./Башка адамдар менен оз ара аракеттешуу жондомдуулугу/</p>	<p>Озунун жарандык позициясын билдируу, Эмоцияларын натыйжалуу башкаруу.</p>	<p>Адашкан ой-пикирлерди женуунун неизинде башка адамдар менен натыйжалуу мамилелерди тузу.</p>	<p>Жалпы адамзаттык баалуулуктарды ттаанууга негизделген жигердуу жашоо позициясын ээлоо.</p>
	<p>Суйлошуулорду ийгиликтуу жургузуунун ыкмаларын корсотуу, озунун жасаган иштерин сынчыл баалоо</p>	<p>Комндада конструктивдуу иштоо,жеке кызыкчылыктардын жана коомдук пайданын ортосунда компромисс табуу. Авторлоштукта медиабилдируулордуу жаратуу тажрыйбасын корсотуу.</p>	<p>Маданияттар ортосундагы толеранттуулукту корсотуу . Медиамейкиндиктеги этиканы сактоо.</p>
<p>Оз алдынча уюштуруучулук жана</p>	<p>Озунун жарандык укутарын билу жана аларды колдонуу,, узак</p>	<p>Окууда жана жашоодо келип чыккан жагдайларды чечуу</p>	<p>Инсандык жана кесиптик ийгиликтуу онугуунун</p>

маселелерди чечуу /Адамдын оз жашоосун пландаштыруу, башкаруу жана оз алдынча иш-аракет жасоо жондомдуулугу/	мооноттуу жашоо пландарын куру, оз алдынча башкаруунун ишмердуулугуно, коомдоштуктарда волонтердук иштере катышу.	жеткиликтуу ресурстарды колдоно билу. Жеке, социалдык-экономикалык жанан глобалдык жагдайлардын контекстинде озунун иш-аракеттерин жана чечимдерин коомдук ченемдер, социалдык жана экономикалык институттар менен шайкеш келтируу	перспективаларын тушунуу жана баалоо, инсандык ийгиликтуу осуш учун жеке чечимдерди кабыл алууга даярдыгын жана билимин корсотуу.
--	---	--	---

Тематикалык план.

Предмет: Адам жана коом.

Адистиги: :Жалпы билим беруу.

№	Сабактын темасы.	Лекц	Прак.	Семин.	Эскертуу
1.	Киришуу.		2		
2.	Адам.		2		
3.	Адам социалдык мамилелер системасында		2		
4.	Коомдун социалдык тузуму.		2		
5.	Социалдык козомол жана терс журум-турум.		2		
6.	Маданият жана коом.		2		
7.	Экономикалык негиздер жана каржылык сабатуулук		2		
8.	Коомдук онугуу жана жарандыкка катышу.		2		
9.	Жаран жана мамлекет.		2		
10.	Укук бузу жана жоопкерчилик.		2		
11.	Адам жана коом.		2		
12.	Жеке жашоону башкаруу жана баалоо.		2		
13.	Социалдык-саясий онугуунун маселелери.		2		
14.	Заманбап коомдогу уй-було.		2		
15.	Коррупция.		2		
16.	Эл аралык укук.		2		
17.	Экономика жана коомдун туруктуу онугуусу		2		
18.	Туруктуу коомдук онугуу.		2		

19.	Азыркы замандын глобалдык койгойлору.		2		
20.	Глобалдык койгойлор		2		

Бөлүм 2. Сабактын мазмуну, компетенциялары жана көлөмү

Таблица 2.1

№	Теманын аталышы	Адабияттар	Пайдалана турган суроолор	Үй тапшырма
1.	Киришүү	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010.	1.Бироонун укугуна жана эркиндиктерине шек келтирбестен,оз укугун жана эркиндиктерин пайдалана билууго уйронушот.Социалдык чындыкка болгон сын мамиле,аны кайра тузууго болгон аракет кирет. Коомдук илимдер эмнени окутат?Коом тушунугу	Жарандык билим беруунун максаттары жана милдеттери жонундо оз ойлорун жазып келуу
2.	Адам	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Адам,индивит,жекечелик . Адамдын кызыгуулары,керектоолору жана мумкунчулуктору Керектоолордун калыптануусунда ММК жана жарнамалардын ролу	Адам деген ким? Адам дуйнону таануусу.Адамдын жашоодоу ийгилигин тузуучулордон жана озунун билим жана эмгек ишмердуулугун пландаштырууда схема тузуу.
3.	Адам социалдык мамилелер системасында	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык	Коомдун социалдык тузуму. Уй-було институту. Инсандын социалдык статусу.Баарлашуу жана	Кыргызстандын аймаында жана дуйнонун башка аймактарында жашаган элдердин

		жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10	жанжалдуулук .Социалдык козомол жана терс журум-турум	маданиятындагы формалдуу жана формалдуу эмес эрежелердин муноздомосу.
4.	Коомдун социалдык тузуму.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10	Социалдык тузум тушунугу.Социалдык дифференциация. Коомдук адамуй-було,класс,этнос,улут, муун).	Кайталоо.
5.	Социалдык козомол жана терс журум-турум.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Социалдык ченемдер. Социалдык ченемдердин турлору. Терс журум-турум,анын себептери жана алдын алуу.Социалдык козомол жана озун-озу козомолдоо.	Кайталоо.
6.	Маданият жана коом.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Коомдун маданияты жана анын болуктору. Субмаданияттар жана контрмаданияттар. Улуттар аралык мамилелердин маданияты.	Жалпы адамзаттык моралдык баалуулуктар.

7.	Экономикалык негиздер жана каржылык сабаттуулук.	1.Артыкбаев К., Асаналиев К.Кыргыз адабияты: Орто мектептин 11-кл. үчүн окуу китеби Б.:”Билим-компьютер”, 2007.-336 б. 2. Абдылдажан Акматалиев, Советбек Байгазиев, Кененсариев Ташманбет. Арабаев Ишенаалы атындагы КМУнун Манастаануу институту, Манастаануу: окуу китеби.Мектептер, атайын орто жана жогорку окуу жайлар үчүн окуу китеби.- Б.: - 2013.-384 б.	Экономикалык айланым. Ондурруучунун экономикасы. Керектоочунун экономикасы. Рынокто баанын тузулушу. Жеке уй-чарбачылыгынын бюджетти.	Уй-було бюджетин пландаштырууну окуп келуу.
8.	Коомдук онугуу жана жарандык катышуу.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Экономикада мамлекеттин ролу.Экономикада мамлекеттин функциясы. Мамлекеттин экономикага кийлигишуусунун себептери:рыноктун иши учун укуктук базаны тузуу, мамлекет коомдук жыргалдарды жаратуусу,кыйыр натыйжаларды четтетүү,монополияга каршы жонго салу.	«Кыргызстанда мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү оз алдынча башкаруунун административдик тузуму»схемасын тузуу.
9.	Жаран жана мамлекет.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Кыргыз Республикасынын Конституциясы. Кыргыз Республикасынын конституциялык тузумунун неиз салуучу принциптери. Жаран,анын укуктары.	Мамлекеттин кантип пайда болгондугу жонундо эмнелерди билесин.?Жарандык коом жана анын элементтери жонундо айтып бер.

10.	Укук бузуу жана жоопкерчили к.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Укук бузуу Юридикалык жоопкерчиликти турлору.Укук ченемдуу журум-турум. Укуктук ан-сезим. Жарандын укуктук маданияты.	Укук жана алардын пайда болушу.Адам укуктары жонундо эмнелерди билдин? Адам укуктары менен мыйзамдуу укуктун айырмасы.
11.	Адам жана коом.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Жарандык коом жана биригуу укугу. Жарандык коомдун иштоосу.	Алдынарга койон милдеттерди аткаруу учун кандай ресурстар зарыл,Бул максатты коздоп иштоо менен силер кандай ийгиликтерге жетиштинер?
12.	Жеке жашоону башкаруу жана баалоо.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016	Озун озу баалоо,максатка умтулуучулук жана жетишкендиктер. Эмгектин жана кесиптик ишмердуулуктун жуйолору.	Кайталоо.

		Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010.		
13.	Социалдык-саясий онугуунун маселелери.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Дуйнонун цивилизациялык коп турдуулугу. Салттуу коом. Индустриалдык коом.Осуунун чектери. Кыргызстандын азыркы коому.	Саясий укуктар деген эмне? Саясий укуктардын зарылдыгы.
14.	Заманбап коомдогу уй-було.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Заманбап уй-булонун озгочолуктору.Ар кандай коомдордо эркектердин жана аялдардын ортосундагы мамилелер. Ар кандай уй-булук салттар.Жеке менчик жана уй-було. Инсандын жеке потенциалын ийиликтуу ишке ашырууда уй-булонун мааниси.	Кайталоо.
15.	Коррупция.	1.Асаналиев К., Байгазиев С. Кыргыз адабияты:Орто мектептердин 10-кл.үчүн окуу китеби. Толукталып,үчүнчү басылышы.-Б.:“Билим куту”,2007.-360 б. 2.Артыкбаев К., Асаналиев К.Кыргыз адабияты: Орто мектептин 11-кл. үчүн окуу китеби.Б.:”Билим-компьютер”, 2007.-336 б. 1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана	Коррупция тушунугу. Коррупциялык иш-аракеттерге ким катышат. Коррупциянын себептери.Саясатка жана бийликке таасирин тийгизген криминалдык тузумдор.Коррупция менен курошуунун чаралары.	Коррупция деген эмне?Коррупция айлампасына кимдер тартылат? Коррупция эмнеден келип чыгат? Тарыхтагы коррупция. Коррупцияны кантип азайтууга болот?Берген жаманбы же алганбы?

		<p>укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010</p>		
16.	Эл аралык укук.	<p>1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010</p>	<p>Адам укуктарын эл аралык коргоо. Эл аралык гуманитардык укук. Адам укуктары жонундо эл аралык документтер. Кыргызстанда адамдын жана жарандын укуктарын ишке ашыруунун койгойлору, аларды коргоодо укук коргоочу уюмдардын ролу.</p>	Кайталоо.
17.	Экономика жана коомдун туруктуу онугуусу.	<p>1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-</p>	<p>Каржы жана каржы саясаты.Акча-насыялык жана турукташтыруу саясаты. Мамлекеттин социалдык саясаты.Коомдун онугуунун улуттук стратегиясы. Туртку беруучу себеп жана конкуренция.</p>	<p>Канча товар ондурууну же сатып алууну сиз кантип чыгарасыз? Сатып жаткан товардын баасын кантип чыгарасыз?</p>

		кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010		
18.	Туруктуу коомдун онугуусуу.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	Адамзат онугуусу.Туруктуу коомдук онугуунун максаттары, каражаттары жана милдеттери.Киши башына киреше. Экономикалык осуш.Кыргызстанда азыркы экономикалык саясаттын максаттары жана милдеттери.	Синквейн түзүү
19.	Азыркы замандын глобалдык койгойлору.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9-кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010	1.Бала Мукайды кандай турмуштук жагдайлар курчурткан? 2.Элебаевдин инсан жана талант катары көп кырдуулугу эмнеден көрүнөт? 3.Мукай кандай окуган жана кандай эмгектенген?	Доклад жазуу
20.	Глобалдык койгойлор.	1.О.Б.Саалаев.Мамлекет жана укук..”2012.2.Жарандык жана мамлекеттик башкарууга катышуу. 10-класс.2005.Авторлору:Болот Малабаев.Алтынай Карасаева.Ирина Ячник.3Саясат таануунун негиздери.Р.т.Мухаев.Кулик ов.Л.М.Экономикалык билимдердин негиздери.Окуу китеби Каржы жана статистика. “Каржылык	Глобалдык койгойлордун келип чыгуусунун себептери. Жерде тынчтыкты сактоонун койгойлору. Азыркы замандагы экстремизм жана терроризм.Тынчтыкты куруу маселелери.	Доклад жазуу

		козкарандысыздыктын ачкычы” И.ВМаслова.2016 Коом таануу 9- кл.Н.Боголюбова А.И.Матвеева. 2010		
--	--	---	--	--

Экинчи семестрге карата сабак боюнча жыйынтыктоочу контролдук суроолор.

- 1.Бироонун укугуна жана эркиндиктерине шек келтирбестен,оз укугун жана эркиндиктерин пайдалана билууго уйронушот.
- 2.Социалдык чындыкка болгон сын мамиле,аны кайра тузууго болгон аракет кирет.
3. Коомдук илимдер эмнени окутат?
- 4.Коом тушунугу
- 5.Адам,индивит,жекечелик.
- 6.Адамдын кызыгуулары,керектоолору жана мумкунчулуктору
- 7.Керектоолордун калыптануусунда ММК жана жарнамалардын ролу
- 8.Коомдун социалдык тузуму.
- 9.Уй-було институту.
- 10.Инсандын социалдык статусу.
- 11.Баарлашуу жана жанжалдуулук .
- 12.Социалдык козомол жана терс журум-турум
- 13.Социалдык тузум тушунугу.
- 14.Социалдык дифференциация.
- 15.Коомдук адамуу-було,класс,этнос,улут, муун).
- 16.Социалдык ченемдер.
- 17.Социалдык ченемдердин турлору.
- 18.Терс журум-турум,анын себептери жана алдын алуу.
- 19.Социалдык козомол жана озун-озу козомолдоо.
- 20.Коомдун маданияты жана анын болуктору.
21. Субмаданияттар жана контрмаданияттар.
- 22.Улуттар аралык мамилелердин маданияты.
- 23.Экономикалык айланым.
24. Ондурруучунун экономикасы.
- 25.Керектоочунун экономикасы.
- 26.Рынокто баанын тузулушу.
- 27.Жеке уй-чарбачылыгынын бюджети.
- 28.Экономикада мамлекеттин ролу.
- 29.Экономикада мамлекеттин функциясы.
- 30.Мамлекеттин экономикага кийлигишуусунун себептери:рыноктун иши учун укуктук базаны тузуу, мамлекет коомдук жыргалдарды жаратуусу,кыйыр натыйжаларды четтетуу,монополияга каршы жонго салу.
- 31.Кыргыз Республикасынын Конституциясы.
- 32.Кыргыз Республикасынын конституциялык тузумунун неиз салуучу принциптери.
- 33.Жаран,анын укуктары.
- 34.Укук бузу Юридикалык жоопкерчиликтин турлору.
- 35.Укук ченемдуу журум-турум.
- 36.Укуктук ан-сезим.
37. Жарандын укуктук маданияты.
- 38.Жарандык коом жана биригуу укугу.
- 39.Жарандык коомдун иштоосу.
- 40.Озун озу баалоо,максатка умтулуучулук жана жетишкендиктер.
- 41.Эмгектин жана кесиптик ишмердуулуктун жуйолору.
- 42.Дуйнонун цивилизациялык коп турдуулугу.
43. Салттуу коом.
- 44 Индустриалдык коом.
- 45.Осуунун чектери.
46. Кыргызстандын азыркы коому.
- 47.Заманбап уй-булонун озгочолуктору.
- 48.Ар кандай коомдордо эркектердин жана аялдардын ортосундагы мамилелер.
- 49.Ар кандай уй-булолук салттар.
- 50.Жеке менчик жана уй-було.
- 51.Инсандын жеке потенциалын ийиликтуу ишке ашырууда уй-булонун мааниси.
- 52.Коррупция тушунугу.
- 53Коррупциялык иш-аракеттерге ким катышат.

- 54.Коррупциянын себептери.
- 55.Саясатка жана бийликке таасирин тийгизген криминалдык түзүмдөр.
- 56.Коррупция менен күрөшүүнүн чаралары.
- 57.Адам укуктарын эл аралык коргоо.
- 58.Эл аралык гуманитардык укук.
- 59.Адам укуктары жонундо эл аралык документтер.
- 60.Кыргызстанда адамдын жана жарандын укуктарын ишке ашыруунун койгойлору, аларды коргоодо укук коргоочу уюмдардын ролу.
- 61.Каржы жана каржы саясаты. Акча-насыялык жана турукташтыруу саясаты.
- 62.Мамлекеттин социалдык саясаты.
- 63.Коомдун онугуунун улуттук стратегиясы.
- 64.Туртку беруучу себеп жана конкуренция.

Вариант I

1. Уруулук коом – бул:

- а) бири-бири менен баарлашуу үчүн мезгил-мезгили менен чогулган туугандар
- б) Мекен, байыркы адамдар туулган жана жашаган жер
- в) бир нече уруулардын биригиши
- г) бир нече үй-бүлөдөн турган туугандардын жалпы үйү
- д) жалпы мүлкү бар чогуу жашап жана эмгек кылган туугандар

2. Неолит доорунун негизги айырмачылыгы кайсы?

- а) куралдын сапаты жакшырды   б) дыйканчылык пайда болду
- в) жылкы колго үйрөтүлгөн
- г) мал чарбачылык негизги кесип болуп калган
- д) дин пайда болгон

3. «Шуштугуй калпакчандар» деп кайсы сак уруулук бирикмесин аташкан?

- а) тиграхауд   б) хаомаварга   в) массагет
- г) алан   д) савромат

4. Кыргызстандын аймагында уруулар жана уруу союздары кайсы мезгилде пайда болгон?

- а) палеолит мезгилинде   б) мезолит мезгилинде
- в) неолит мезгилинде   г) энеолит мезгилинде   д) коло мезгилинде

5. 542-жылда кайсы тарыхый булактарда биринчи жолу «түрк» этноними айтылат?

- а) индиялыктардын   б) персиялыктардын   в) гректердин
г) кытайлыктардын   д) монголдордун

6. Кайсы жылы усундар Теёир Тоо жана Жети Сууга кычкып келишкен?

- а) б.з.ч. 165-жылы.
б) б.з.ч. 201-жылы.
в) б.з.ч. 150-жылы.
г) б.з.ч. 160-жылы.
д) б.з.ч. 160-жылы

7. Түрк каганаты   ..., ...   болуп бөлүнгөн.

- а) 630-ж., Түндүк жана Түштүк   б) 568-ж., Чыгыш жана Түндүк
в) 603-ж., Чыгыш жана Батыш   г) 679-ж., Батыш жана Түштүк
д) 703-ж., Батыш жана Түндүк

8. Уйгур кагандыгы кайсы жылдары жашаган?

- а) 744–840 жж.   б) 700–730 жж.   в) 850–895 жж.
г) 900–920 жж.   д) 930–950 жж

9. «Улуу Кыргыз дөөлөтү» түшүнүгүн тарых илимине киргизген илимпоз:

- а) В.В. Бартольд   б) Ю.С. Худяков   в) Н.А. Бернштам
г) В.В. Радлов   д) О.К. Карасев

10. Жети-Сууда 940-жылы Карлук каганатынын ордуна кайсы мамлекет түзүлдү?

- а) Түрк каганаты   б) Алтын Ордо   в) Төргөш каганаты
г) Караханид мамлекети   д) Каракытай мамлекети

11. «Улуу Кыргыз дөөлөтү» кайсы мезгилде болгон?

- а) IV – V   б) VII – VIII   в) IX – X
г) X – XI   д) XI – XII

12. Кыргыз АССРинин Эл Комиссарлар Советинин алгачкы төрагасын белгилегиле:

- а) Ж. Абдрахманов   б) И. Айдарбеков   в) А. Орозбеков
г) А. Сыдыков   д) А. Осмонбеков

13. Моголистан мамлекетине кайсы уруулар кирген?

- а) дуулаттар, канглылар, аргинуттар ж.б.
б) наймандар, кыпчактар, аргындар ж.б.
в) өзбектер, казактар, кыргыздар ж.б.
г) татарлар, хорезмдиктер ж.б.
д) монголдор, бухаралыктар ж.б.

14. XVI к. кайсы жазуу эстелигинде биринчи жолу «Манас» эпосу эскерилген?

- а) «Бабур-Намэ»   б) «Нафахат-Ул-Унс»   в) «Фархад и Ширин»
г) «Тарих-и Рашиди»   д) «Маджму ат-Таварих»

15. Кененсары Касымовдун аскерлери Чүй өрөөнүнө кайсы жылы басып кирген?

- а) 1839 – 1840 жж.   б) 1842 – 1843 жж.   в) 1843 – 1844 жж.
г) 1845 – 1847 жж.   д) 1848 – 1849 жж.

16. Анжиян көтөрүлүшүнүн жетекчиси ким болгон?

- а) Момун Мерген   б) Мадали Эшен   в) Алымкул-аталык
г) Полот-хан   д) Магзым Кожо

17. Кыргыз Автономиялуу областынын Борбордук Аткаруу Комитетинин биринчи төрагасын белгилегиле:

- а) Э. Арабаев   б) Ж. Абдрахманов   в) А. Орозбеков
г) И. Токбаев   д) О. Алиев

18. 1985 – 1990 жж. Кыргыз ССРинин КП БКнын биринчи катчысы ким болгон?

- а) Усубалиев Т.   б) Раззаков И.   в) Сүйүнбаев А.
г) Аманбаев А.   д) Масалиев А.

19. Мамлекеттик тил жөнүндө мыйзам кайсы жылы кабыл алынган?

- а) 1986-ж.   б) 1987-ж.   в) 1988-ж.   г) 1989-ж.   д) 1990-ж.

20. Тымкылардын ичинен Кыргыз республикасынын мамлекеттик гимнинин авторлорун белгилегиле

- а) Ж. Садыков, М. Жапаров, Н. Дуглатов, К. Молдобасанов.
б) Ж. Садыков, М. Кулуев, Н. Давлесов, К. Молдобасанов.
в) А. Акаев, К. Алиев, М. Рыскулов, Ж. Жороев.
г) М. Адиев, Т. Таштанов, А. Кулбаев, К. Курбанов.
д) А. Тагаев, Ф. Кулов, М. Конгантиев, О. Давранов.

Вариант I

1. Родовая община - это:

- а) родственники, которые время от времени собирались для общения друг с другом
- б) Родина, место где рождались и жили древнейшие люди
- в) объединение многих родов
- г) общая постройка, где жили родичи из нескольких семей
- д) родственники, жившие и трудившиеся сообща, имевшие общее имущество

2. Что является главной отличительной чертой неолита?

- а) улучшилось качество орудия
- б) появилось земледелие
- в) была одомашнена лошадь
- г) скотоводство стала главной отраслью хозяйства
- д) возникла религия

3. Кого называли «носящие остроконечные шапки»?

- а) тиграхаудов
- б) хаомаварга
- в) массагетов
- г) аланов
- д) савроматов

4. В какой период на территории Кыргызстана возникли племена и племенные союзы?

- а) в эпоху палеолита
- б) в эпоху мезолита
- в) в эпоху неолита
- г) в эпоху энеолита
- д) в период бронзового века

5. В каких источниках впервые в 542 г. упоминается этноним «тюрк»?

- а) индийских
- б) персидских
- в) греческих
- г) китайских
- д) монгольских

6. Когда переселились усунь в Тянь-Шань и Семиречье?

- а) 165 г. до н.э.
- б) 201 г. до н.э.
- в) 150 г. до н.э.
- г) 160 г. н.э.
- д) 160 г. до н.э.

7. Тюркский каганат распался в ... на ....

- а) 630-г., Север и Юг
- б) 568-г., Восток и Север
- в) 603-г., Восток и Запад
- г) 679-г., Запад и Юг
- д) 703-г., Запад и Север

8. В какие годы существовал Уйгурский каганат?

- а) 744–840 гг.   б) 700–730 гг.   в) 850–895 гг.
г) 900–920 гг.   д) 930–950 гг.

9. Впервые понятие «Великокиргызская держава» ввел в историческую науку ученый:

- а) В.В. Бартольд   б) Ю.С. Худяков   в) Н.А. Бернштам
г) В.В. Радлов   д) О.К. Караев

10. Какое государство в Семиречье пришло на смену Карлукскому каганату в 940-ж.?

- а) Тюркский каганат   б) Золотая Орда   в) Тюркешский каганаты
г) Караханидское государство   д) Каракитайское государство

11. В какие годы существовал «Великокиргызская держава»?

- а) IV – V   б) VII – VIII   в) IX – X   г) X – XI д) XI – XII

12. Укажите первого секретаря Совнарком Кыргызской АССР:

- а) Ж. Абдрахманов   б) И. Айдарбеков   в) А. Орозбеков
г) А. Сыдыков   д) А. Осмонбеков

13. Какие племена входили в состав Могольского государства?

- а) дуулаты, канглыы, аргинуты и др.
б) найманы, кыпчаки, аргуны и др.
в) узбеки, казахи, кыргызы и др.
г) татары, хорезмийцы и др.
д) монголы, бухарцы и др.

14. В XVI к. в каком из исторических источников встречается упоминание об эпосе «Манас»?

- а) «Бабур-Намэ»   б) «Нафахат-Ул-Унс»   в) «Фархад и Ширин»
г) «Тарих-и Рашиди»   д) «Маджму ат-Таварих»

15. В каком году войско Кененсары Касымова вторглись в Чуйскую долину?

- а) 1839 – 1840 гг.   б) 1842 – 1843 гг.   в) 1843 – 1844 гг.
г) 1845 – 1847 гг.   д) 1848 – 1849 гг.

16. Кто возглавлял Андижанское восстание?

- а) Момун Мерген   б) Мадали Эшен   в) Алымкул-аталык
г) Полот-хан   д) Магзым Ходжа

17. Укажите первого председателя ЦИКа Кыргызской Автономной области:

- а) Э. Арабаев   б) Ж. Абдрахманов   в) А. Орозбеков
г) И. Токбаев   д) О. Алиев

18. Кто был первым секретарем ЦК КП Кыргызской ССР в 1985 – 1990 гг.?

- а) Усубалиев Т.   б) Раззаков И.   в) Сүйүнбаев А.
г) Аманбаев А.   д) Масалиев А.

19. В каком году был принят закон о государственном языке в Кыргызстане?

- а) 1986-г.   б) 1987-г.   в) 1988-г.   г) 1989-г.   д) 1990-г.

20. Укажите авторов государственного гимна Кыргызской республики.

- а) Ж. Садыков, М. Жапаров, Н. Дуглатов, К. Молдобасанов.
б) Ж. Садыков, М. Кулуев, Н. Давлесов, К. Молдобасанов.
в) А. Акаев, К. Алиев, М. Рыскулов, Ж. Жороев.
г) М. Адиев, Т. Таштанов, А. Кулбаев, К. Курбанов.
д) А. Тагаев, Ф. Кулов, М. Конгантиев, О. Давранов.

Вариант II

1. Байыркы сактар жөнүндө маалымат кимдин эмгегинде жазылган?
а) Сыма Цяндын   б) Мухаммед Хайдардын   в) Геродоттун
г) М. Кашгаринин   д) Птоломейдин

2. Усун мамлекеттинин борбору Чигу шаары кайсы аймакта, качан пайда болгон?
а) б.з.ч. VI к. Чыгыш Теңиртоодо   б) б.з.ч. IV к. Түштүк Сибирде
в) б.з.ч. II к. Ысык-Көлдүн түштүгүндө   г) б.з.ч. V к. Фергана өрөөнүндө
д) б.з.ч. II к. Ысык-Көлдүн түндүгүндө

3. Кыргызстандын аймагында ислам кайсы жылы мамлекеттик дин болуп жарыяланган?
а) 960-ж.   б) 965-ж.   в) 980-ж.   г) 990-ж.   д) 995-ж.

4. Кайсы жылы Бишкек(Пишпек) шаары официалдуу түрдү шаар статусун алган?
а) 1978-ж.   б) 1918-ж.   в) 1924-ж.
г) 1878-ж.   д) 1925-ж

5. Энесай кыргыздарынын монголдорго каршы көтөрүлүшү кайсы жылы болгон?
а) 1212-ж.   б) 1215-ж.   в) 1218-ж.
г) 1220-ж.   д) 1222-ж.

6. Моголистан мамлекети качан пайда болгон жана анын биринчи падышасы ким?
а) 1348-ж., Тоглук Тимур   б) 1350-ж., Темирлан
в) 1338-ж., Улукбек   г) 1346-ж., Едиге   д) 1206-ж., Чынгызхан

7. Кыргыз элинин калыптанган мезгилин белгилегиле:
а) XIV к.   б) XV к. аягы – XVI к. башы   в) XVII к.
г) XVII к. аягы   д) XVIII к.

8. Кыргыздардын кайсы уруусу биринчи болуп Россиянын курамагына кирген?
а) саяк б) сарыбагыш   в) солто   г) бостон   д) бугу

9. XIX к. аягында Кыргызстандагы отурукташкан элден алынуучу негизги салыкты белгилегиле:

- а) хараж   б) чыгым   в) үй башынан алынуучу салык
г) земстволук салык
д) айыл жана болуштук администрация камсыздоо үчүн салык

10. Кыргызстанда Тоолуу областын түзүү боюнча уюштуруу курултайы кайсы жылы болгон?

- а) 1919-ж.   б) 1920-ж.   в) 1921-ж.   г) 1922-ж.   д) 1923-ж.

11. Кыргыз АССРинин Конституциясы кабыл алынган жылды белгилегиле:

- а) 1928-ж.   б) 1929-ж.   в) 1930-ж.
г) 1931-ж.   д) 1932-ж.

12. Кыргызстанда көчмөн жана жарым көчмөн чарбаларды отурукташтыруу саясаты качан аяктаган?

- а) 20-жж. аягында   б) 30-жж. башында
в) 30-жж. ортосунда
г) биринчи беш жылдыкта   д) согуш алдындагы жылдарында

13. Кыргыз жазуусу араб алфавитинен латын тамгасына кайсы жылы өткөн?

- а) 1926-ж.   б) 1927-ж.   в) 1928-ж.
г) 1929-ж.   д) 1930-ж.

14. Улуу Ата Мекендик согуш жылдарында канча кыргызстандык «Советтер Союзунун Баатыры» деген наам алышкан?

- а) 76   б) 75   в) 74   г) 73   д) 72

15. 1950-жылдары «буржуазиялык улутчул», «космополит» деген саясий айып тагылып, репрессияланган кыргыз жазуучулары:

- а) Токомбаев А., Байжиев Т., Сыдыкбеков Т.
б) Бектенов З., Баялинов К., Саманчин Т.
в) Саманчин Т., Бектенов З., Байжиев Т.
г) Уметалиев Т., Саманчин Т., Бектенов З.
д) Шиваза Я., Сыдыкбеков Т., Токомбаев А.

16. 1992-ж. августта ... .. болуп ыткын:

- а) Кыргызстанда жашаган улуттардын жалпы чогулушу

- б) Кыргыздардын Бүткүл дүйнөлүк биринчи курултайы
- в) Кыргызстанда жашаган немец элинин съезди
- г) Кыргызстанда жашаган дунгандардын улуттук конференциясы
- д) Кыргызстанда жашаган казактардын кезектеги чогулушу

17. «Кызыл-кыргыз тарыхы» деген тарыхый эмгектин авторун белгилегиле:

- а) Б. Солтоноев
- б) И. Арабаев
- в) О. Сыдыков
- г) К. Тыныстанов
- д) Ж. Абдырахманов

18. Кыргыз Республикасынын улуттук валютасы кайсы жылы киргизилген?

- а) 1990-ж.
- б) 1991-ж.
- в) 1992-ж.
- г) 1993-ж.
- д) 1994-ж.

19. БУУнун чечими менен 2002-жыл ... .. жарыяланган.

- а) «Тоо жылы»
- б) «Улуттук ден-соолук жылы»
- в) «Билим жылы»
- г) «Ден соолук жылы»
- д) «Кыргызстандын мамлекетүүлүгүнүн жылы»

20. Кыргыз Республикасында кайсы чет өлкө биринчи жолу элчилик ачкан?

- а) Пакистан
- б) Польша
- в) Туркия
- г) Кытай
- д) АКШ

9. Укажите основной обязательный налог взимаемый с местного оседлого населения Кыргызстана в XIX в.:

- а) харадж   б) расход (чыгым)   в) кибиточная подать
г) земские повинности д) сборы на содержания айылной и волостной администрации

10. В каком году в Кыргызстане состоялся учредительный съезд по организации Кыргызской Горной области?

- а) 1919 г.   б) 1920 г.   в) 1921 г.
г) 1922 г.   д) 1923 г.

11. Укажите год принятия Конституции Кыргызской АССР:

- а) 1928 г.   б) 1929 г.   в) 1930 г.   г) 1931 г.   д) 1932 г.

12. Когда завершился процесс оседания кочевых и полукочевых хозяйств в Кыргызстане?

- а) в конце 20-гг.   б) в начале 30-гг.   в) в середине 30-гг.
г) в годы первой пятилетки   д) в предвоенные годы

13. В каком году был осуществлен перевод кыргызской письменности с латинского на арабский алфавит?

- а) 1926 г.   б) 1927 г.   в) 1928 г.
г) 1929 г.   д) 1930 г.

14. Сколько кыргызстанцев получили звание «Героя Советского Союза» в годы Великой Отечественной войны?

- а) 76   б) 75   в) 74   г) 73   д) 72

15. Репрессированные кыргызские писатели, обвиненные за «буржуазный национализм», «космополит», в 1950-гг.:

- а) Токомбаев А., Байжиев Т., Сыдыкбеков Т.
б) Бектенов З., Баялинов К., Саманчин Т.
в) Саманчин Т., Бектенов З., Байжиев Т.
г) Уметалиев Т., Саманчин Т., Бектенов З.
д) Шиваза Я., Сыдыкбеков Т., Токомбаев А.

16. В августе 1992 г. прошло...:

- а) общественное собрание наций проживающих в Кыргызстане
- б) первый Всемирный курултай кыргызов
- в) съезд немецкого народа проживающих в Кыргызстане
- г) национальная конференция дунганов проживающих в Кыргызстане
- д) очередное собрание казахов проживающих в Кыргызстане

17. Укажите автора исторического труда «Кызыл – кыргыз тарыхы»:

- а) Б. Солтоноев
- б) И. Арабаев
- в) О. Сыдыков
- г) К. Тыныстанов
- д) Ж. Абдырахманов

18. В каком году была введена в обращение национальная валюта Кыргызской Республики?

- а) 1990 г.
- б) 1991 г.
- в) 1992 г.
- г) 1993 г.
- д) 1994 г.

19. По решению ООН 2002-год объявлен ... ..:

- а) «Годом гор»
- б) «Год здоровых наций»
- в) «Год знаний»
- г) «Год здоровья»
- д) «Год государственности Кыргызстана»

20. Какое зарубежное государство первым открыл посольство в Кыргызской Республике?

- а) Пакистан
- б) Польша
- в) Турция
- г) Китай
- д) США

Вариант III

1. Борбордук Тянь-Шанда байыркы адамдардын алгачкы эмгек куралдары кайсы жерде табылган?

- а) Ош шаарында
- б) Токмок шаарынын жанында
- в) Кетмен-Төбөдө
- г) Талас жергесинде
- д) Он-Арча дарыясынын жээгинде

2. Кыргызстандын түштүгүндө Саймалы-Таштагы эстеликтердин жаралган мезгилин атагыла:

- а) таш доору
- б) жез таш доору
- в) коло доору
- г) темир доору
- д) жаңы мезгилде

3. Төргөш кагандыгынын борбору кайсы шаар болгон?

- а) Баласагын
- б) Суяб
- в) Кашгар
- г) Чигу
- д) Ош

4. Энесай кыргыздары кайсы жазууну колдонушкан?

- а) б.з.ч II к. кытай иероглифтерине окшош жазууну
- б) III к. грек алфавитинин негизинде түзүлгөн жазууну
- в) VII к. өзүлөрү түзгөн руна жазуусун
- г) VIII к. колдонулган араб жазуусун
- д) кыргыздардын жазуусу болгон эмес

5. X – XII кк. Кыргызстандын аймагындагы мамлекет:

- а) Түргөш каганаты
- б) Карлук каганаты
- в) Уйгур каганаты
- г) Караханид мамлекети
- д) Монгол хандыгы

6. Хайду мамлекети кайсы жылы түзүлгөн?

- а) 1250-ж.
- б) 1255-ж.
- в) 1260-ж.
- г) 1269-ж.
- д) 1270-ж.

7. Кокон хандыгына каршы Ысык-Көл кыргыздарынын көтөрүлүшү кайсы жылы болгон?

- а) 1840-ж.
- б) 1842-ж.
- в) 1843-ж.
- г) 1844-ж.
- д) 1845-ж.

8. Кокон хандыгынын начарлашынын себебин белгилегиле:

- а) ири феодалдардын өз алдынчалыкка умтулушу
- б) баскынчылык жортуулдар
- в) чет өлкөлүктөрдүн кийлигишүүсү
- г) этникалык кагылышуулар
- д) элдик көтөрүлүштөр жана хан сарайында ич ара келишпестиктер

9. Алай кыргыздары Россиянын курамына кайсы жылы кошулушкан?

- а) 1876-ж.   б) 1874-ж.   в) 1875-ж.
- г) 1873-ж.   д) 1877-ж.

10. Кыргызстанга дунгандар жана уйгурлар кайсы жылдары көчүп келишкен?

- а) 1875 – 1885-ж.   б) 1871 – 1872-ж.   в) 1879 – 1883-ж.
- г) 1878 – 1884-ж.   д) 1877 – 1878-ж.

11. Кыргызстанга Россия империясынын бийлиги орногондон кийин жер кимге тиешелүү болгон?

- а) мамлекетке   б) уруу бирикмелерине   в) аткаминерлерге
- г) манаптарга   д) бийлер жана казыларга

12. «Букара» уюмун уюштурган инсанды белгилегиле:

- а) Б. Сулайманов   б) А. Субанов   в) Ж. Сооронбев
- г) Ж. Саадаев   д) К. Сарыкулаков

13. Кыргыз жазуусу латын алфавитинен орус алфавитине кайсы жылы которулган?

- а) 1937-ж.   б) 1938-ж.   в) 1939-ж.   г) 1940-ж.   д) 1941-ж.

14. СССРдин Илимдер Академиясынын Кыргызстандагы филиалы кайсы жылы ачылган?

- а) 1942-ж.   б) 1943-ж.   в) 1944-ж.   г) 1945-ж.   д) 1946-ж.

15. КМШ качан түзүлгөн жана бул шериктештикке Кыргыз Республикасы качан мүчө болгон?

- а) август, 1991-ж.   б) декабрь, 1991-ж.   в) ноябрь, 1991-ж.
- г) октябрь, 1991-ж.   д) сентябрь, 1991-ж.

16. Кыргыз Республикасы кайсы чет өлкөгө биринчи жолу элчилик ачкан?

а) Пакистан   б) Польша   в) Туркия   г) Кытай   д) АКШ

17. Кыргыз диаспорасынын дээрлик көпчүлүгү кайсы алыскы чет өлкөдө жашайт?

а) Афганистан б) Кытай   в) Монголия
г) Туркия   д) Пакистан

18. Кыргыз Республикасы кайсы жылы Бириккен Улуттар Уюмуна мүчө болгон?

а) 1991-ж.   б) 1992-ж.   в) 1993-ж.   г) 1994-ж.   д) 1995-ж.

19. 1938-45-жж. Кыргыз ССРинин Эл Комиссарлар Советинин тьрагасы болуп ким иштеген?

а) И. Раззаков   б) Т. Кулатов   в) Б. Мамбетов
г) А. Суйумбаев   д) С. Ибраимов

20. Советтер Союзунун Баатыры Ч Тьльбердиевдин эрдиги качан болгон?

а) 1941-ж. 6-августунда   б) 1942-ж. 6-августунда
в) 1943-ж. 6-августунда   г) 1944-ж. 6-августунда   д) 1945-ж. 6-августунда

- в) вмешательство иностранных государств
г) этнические столкновения
д) народные восстания и дворцовые интриги

9. В каком году алайские кыргызы вошли в состав России?

- а) 1876 г.   б) 1874 г.   в) 1875 г.
г) 1873 г.   д) 1877 г.

10. В какие годы в Кыргызстан переселились дунгане и уйгуры?

- а) 1875 – 1885 гг.   б) 1871 – 1872 гг.   в) 1879 – 1883 гг.
г) 1878 – 1884 гг.   д) 1877 – 1878 гг.

11. Кому принадлежала земля после вхождения Кыргызстана в Российской империи?

- а) государстве   б) родоплеменным объединениям   в) аткаминерам
г) манапам   д) биям и казиям

12. Укажите организатора союза «Букара»:

- а) Б. Сулайманов   б) А. Субанов   в) Ж. Сооронбев
г) Ж. Саадаев   д) К. Сарыкулаков

13. В каком году кыргызская письменность была переведена с латинского на русский алфавит?

- а) 1937 г.   б) 1938 г.   в) 1939 г.
г) 1940 г.   д) 1941 г.

14. Когда в Кыргызстане был открыт филиал Академии Наук СССР?

- а) 1942 г.   б) 1943 г.   в) 1944 г.
г) 1945 г.   д) 1946 г.

15. В каком году был образован СНГ и когда Кыргызская Республика стала его членом?

- а) август, 1991 г.   б) декабрь, 1991 г.   в) ноябрь, 1991 г.
г) октябрь, 1991 г.   д) сентябрь, 1991 г.

16. В какой стране Кыргызская Республика впервые открыла посольство?

- а) Пакистан   б) Польша   в) Турция   г) Китай   д) США

17. В какой стране дальнего зарубежья проживает самая многочисленная диаспора кыргызов??

а) Афганистан б) Китай в) Монголия г) Турция д) Пакистан

18. Когда Кыргызская Республика стала членом Организации Объединенных Наций?

- а) 1991 г. б) 1992 г. в) 1993 г.
г) 1994 г. д) 1995 г.

19. Кто занимал пост председателя Совета Народных Комиссаров Кыргызской ССР в 1938-1945 гг?

- а) И. Раззаков б) Т. Кулатов в) Б. Мамбетов
г) А. Суйумбаев д) С. Ибраимов

20. Когда был совершен подвиг Героя Советского Союза Ч. Тулебердиева?

- а) 6 августа 1941 года б) 6 августа 1942 года
в) 6 августа 1943 года г) 6 августа 1944 года д) 6 августа 1945 года

Вариант IV

1. Алгачкы эмгек куралы жасалган металл:

- а) калай   б) жез   в) коло   г) темир   д) болот

2. Кыргызстандын аймагындагы байыркы мезгилде аска бетине тартылган «сүрөт галереясы» кандай аталат?

- а) Чоң-Таш   б) Кызыл-Таш   в) Сары-Таш
г) Саймалы-Таш   д) Темир-Таш

3. А. Македонскийдин аскерлеринин Сырдарыяга, сактарга жортуулу качан болгон?

- а) б.з.ч. 329-ж.   б) б.з.ч. 330-ж.   в) б.з.ч. 323-ж.
г) б.з.ч. 335-ж.   д) б.з.ч. 340-ж.

4. Түрк кагандыгы кайсы жылы түзүлгөн?

- а) 546-ж.   б) 552-ж.   в) 640-ж.   г) 700-ж.   д) 770-ж.

5. Экинчи Чыгыш Түрк кагандыгынын кыргыздарга каршы жортуулу:

- а) 698 – 699 жж.   б) 710 – 711 жж.   в) 707 – 709 жж.
г) 712 – 713 жж.   д) 714 – 715 жж.

6. Төргөш каганатынын ордуна VIII к. кайсы мамлекет орноду?

- а) Караханид мамлекети   б) Түрк каганаты
в) Чагатай мамлекети
г) Кимак мамлекети   д) Карлук мамлекети

7. Кыргызстанга келген алгачкы монгол тилд\ уруулар кандайча аталган?

- а) кара-кытайлар   б) татарлар   в) наймандар
г) меркиттер   д) т\б\йлър

8. Монгол империясы Энесай кыргыздарын качан каратып алган?

- а) 1219ж.   б) 1223 ж.   в) 1207 ж.   г) 1293 ж.   д) 1227-ж

9. Моголстан мамлекетин ким негиздеген?

- а) Тамерланг   б) Эмир Пулатчы
в) Мухаммед Кыргыз   г) Хайду хан   д) Темучжин

10. XI – к. ортосунда Ызгын шаары кандай мааниге ээ болгон?

- а) Кара кытайлардын борбору   б) Саманиддердин борбору.
в) Чыгыш Караханийлердин борбору
г) Батыш Караханийлердин борбору
д) Сельджуктардын борбору

11. Россияга барган алгачкы кыргыз элчисин атагыла?

- а) Абдрахман К\ч\к уулу   б) Катчыбек Шералы уулу
в) Муслим Агаферов   г) Шабдан   д) Боронбай

12. Кокон хандыгынын тушунда вазир болуп турган кыргыз т\б\л\н атагыла?

- а) Алымкул аталык   б) Байтик баатыр
в) Шабдан баатыр   г) Алымбек датка   д) Алымбий датка

13. Кокон хандыгынын акыркы ханы ким болгон?

- а) Кудаяр хан   б) Мурат хан   в) Мала хан   г) Полот хан   д) Насирдин бек

14. Т\шт\к Кыргызстан Россияга кандай жол менен кошулган?

- а) ыз ыктыяры менен   б) келишим т\з\ менен
в) курал менен басып алынган   г) кошулган эмес
д) алданып калышкан

15. Кыргыз ССРи качан т\з\лгн?

- а) 1924 ж.   б) 1916 ж.   в) 1926 ж.   г) 1936 ж.   д) 1925-ж.

16. 1945-жылы Кыргызстанга ькмът башчысы болуп ким дайындалган?

- а) Т. Кулатов   б) И. Раззаков   в) Б. Исакеев   г) Б. Мамбетов   д) А. Орозбеков

17. Кыргызстанда президенттик башкаруу качан киргизилген?

- а) 1989 ж.   б) 1993 ж.
в) 1990 ж.   г) 1991 ж.   д) 1992-ж

18. Орто Азияны улуттук мамлекеттик жиктештир\ ж\н\ндг\ токтом качан кабыл алынган?

- а) 1923 ж.   б) 1925 ж.   в) 1924 ж.   г) 1926 ж.   д) 1921-ж.

19. Кыргыз республикасынын мамлекеттик туусунун авторлорун белгилегиле.

- а) Т. Токтобаев, А. Токтомаматов, М. Адиев, Б. Токторалиев, А. Ташбаев.

- б) А. Акаев, А. Алиев, К. Бакиев, Ж. Садыков, И. Исамов.
- в) Э. Айдарбеков, Б. Жайчибеков, М. Насыров, А. Акаев, А. Алиев.
- г) С. Иптаров, Ж. Матаев, М. Орозалиев, А. Аттокуров, Ж. Бакиров.
- д) Э. Айдарбеков, Б. Жайчибеков, С. Иптаров, Ж. Матаев, М. Сыдыков.

20. Кокон автономиялуу республикасынын ъкмѣт башында ким турган?

- а) А. Сыдыков, Ф. Колесов.
- б) К. Сарыкулаков, И Арабаев.
- в) А. Сыдыков, М. Тынышпаев
- г) М. Чокаев, М. Тынышпаев
- д) А. Сыдыков, М. Чокаев.

Вариант IV

1. Первый металл, из которого делали орудия труда:

- а) олово   б) медь   в) бронза   г) железо   д) сталь

2. Как называется наскальная «картинная галерея» древности на территории Кыргызстана?

- а) Чоң-Таш   б) Кызыл-Таш   в) Сары-Таш
г) Саймалы-Таш   д) Темир-Таш

3. Нашествие А. Македонского на саков Сырдарьи произошло в ... ..:

- а) 329 г. до н.э.   б) 330 г. до н.э.   в) 323 г. до н.э.
г) 335 г. до н.э.   д) 340 г. до н.э.

4. В каком году образовался Тюркский каганат?

- а) 546 г.   б) 552 г.   в) 640 г.   г) 700 г.   д) 770 г.

5. Поход войск Второго Восточно-Тюркского каганата против кыргызов:

- а) 698 – 699 гг.   б) 710 – 711 гг.   в) 707 – 709 гг.
г) 712 – 713 гг.   д) 714 – 715 гг.

6. Какое государство образовался в VIII в. на месте Тюркешского каганата?

- а) государство караханидов   б) Тюркский каганат
в) государство Чагатай
г) государство кимаков   д) Карлукский каганат

7. Первые монголоязычные племена прибывшие в Кыргызстан?

- а) кара-кытай   б) татары   в) найманы   г) меркиты   д) тибетцы

8. Когда энисейские кыргызы были покорены Монгольской империей?

- а) в 1219г.   б) в 1223 г.   в) в 1207 г.   г) в 1293 г.   д) 1227 г.

9. Кто основал государство Моголистан?

- а) Тамерланг   б) Эмир Пулатчы   в) Мухаммед Кыргыз
г) Хайду хан   д) Темучжин

10. Какую роль играл город Узген в середине XI века?

- а) столица Кара китайцев   б) столицей Саманидов.

в) столицей Восточного Караханидского каганата

г) столицей Западного Караханидского каганата

д) столицей Сельджуков.

11. Назовите первого кыргызского посла прибывшего в Россию?

а) Абдрахман К\ч\к уулу   б) Качыбек Шералы уулу

в) Муслим Агаферов   г) Шабдан   д) Боромбай

12. Назовите крупного кыргызского феодала, который был вазиром в Кокандском ханстве?

а) Алымкул аталык   б) Байтик баатыр

в) Шабдан батыр   г) Алымбек датка   д) Абдылдабек датка

13. Кто был последним ханом в Кокандском ханстве?

а) Кудаяр хан   б) Мурат хан   в) Маля хан   г) Полот хан   д) Насирдин бек

14. Каким путем был присоединен Южный Кыргызстан к России?

а) добровольно   б) на основе договора

в) был завоеван   г) не был присоединен   д) присоединен в Китай

15. Когда была образована Киргизская ССР?

а) 1924 г.   б) 1916 г.   в) 1926 г.   г) 1936 г.   д) 1921 г.

16. В 1945 году кто был назначен председателем правительства Кыргызстана?

а) Т. Кулатов   б) И. Раззаков   в) Б. Исакеев   г) Б. Мамбетов   д) Ж. Абдрахманов

17. Когда было введено президентское правление в Кыргызстане?

а) 1989 г.   б) 1993 г.   в) 1990 г.   г) 1991 г.   д) 1992 г.

18. Когда было принято постановление о национально-государственном размежевании Средней Азии?

а) 1923 г.   б) 1925 г.   в) 1924 г.   г) 1926 г.   д) 1921 г.

19. Укажите авторов государственного флага Кыргызской республики.

а) Т. Токтобаев, А. Токтомаматов, М. Адиев, Б. Токторалиев, А. Ташбаев.

б) А. Акаев, А. Алиев, К. Бакиев, Ж. Садыков, И. Исамов.

в) Э. Айдарбеков, Б. Жайчибеков, М. Насыров, А. Акаев, А. Алиев.

г) С. Иптаров, Ж. Матаев, М. Орозалиев, А. Аттокуров, Ж. Бакиров.

д) Э. Айдарбеков, Б. Жайчибеков, С. Иптаров, Ж. Матаев, М. Сыдыков.

20. Кто стоял во главе правительства Кокандской автономной республики?

а) А. Сыдыков, Ф. Колесов.

б) К. Сарыкулаков, И Арабаев.

в) А. Сыдыков, М. Тынышпаев

г) М. Чокаев, М. Тынышпаев

д) А. Сыдыков, М. Чокаев.

Вариант V

1. Енисей кыргыздарынын башкаруучусу?

- а) Мухаммед кыргыз   б) Барсбек   в) Кубат бий
г) Атаке батыр   д) Ормон

2. Усундардын башкаруучусунун титулу?

- а) Шаньюй   б) Гурхан   в) Каган   г) Кунбаг   д) Хан

3. Т\шт\к кыргызстандын кайсыл аймагында таш дооруна таандык эстеликтер табылган?

- а) Жалалабад   б) Ош   в) Кожо бакырган сай
г) Ноокат   д) Кенен \нк\r

4. Кыргыз ээлигин башкарган Кытай колбашчысы (б.з.ч. 99-74 жж.)?

- а) Ли Гуанли   б) Мугуа   в) Ли Лин   г) Бумын   д) Истеми

5. Байыркы турк цивилизациянын алтын кылымы?

- а) Батыш турк каганаты мезгили   б) Улуу кыргыз дьълът\ мезгили
в) караханид доору
г) карлуктар мамлекетинин мезгили   д) Т\ргъш доору

6. Кыргыз элинин калыптануу процесси качан аяктаган ?

- а) XV к. аягы – XVI к.   б) Xк. – XIII к.
в) XVIII к.   г) XX к.   д) XIX к.

7. Кокон хандыгынын жашоо доору?

- а) 1709-1876 жж.   б) 1710-1800 жж.
в) 1800-1842 жж.   г) 1635-1758 жж.   д) 1702-1870-жж.

8. Кыргыз АССРинин конституциясы качан кабыл алынган ?

- а) 1928 ж.   б) 1929 ж.   в) 1930 ж.   г) 1931 ж.   д) 1927-ж.

9. Кокон хандыгы кулагандан кийин ордуна т\з\лгън Фергана областынын алгачкы аскерий губернатору ким?

- а) генерал М. Г. Черняев
- б) генерал К. П. Кауфман
- в) генерал М. Д. Скобелев.
- г) генерал Колпаковский
- д) генерал В. С. Унковский

10. 1916-жылкы кытър\л\шт\н негизги себеби?

- а) улуттук-колониалык эз\н\н к\чыш\
- б) биринчи д\йнъл\к согуш
- в) аскердик-тылдык жумуштар
- г) Туркиянын провокациясы
- д) экинчи д\йнъл\к согуш

11. Кыргызстандын Улуттук Илимдер Академиясы кайсы жылы т\з\лгн?

а. 1950-ж   б. 1954-ж   в. 1956-ж   г.1952-ж   д. 1953-ж.

12. Кыргыз республикасынын герби кайсы жылы кабыл алынган?

а. 1994-ж 14-январь   б. 1992-ж 3-март

в.1995-ж 2-февраль   г. 1993-ж 5-май   д. 1996-ж 3-май

13. 1950-1961-жж. Кыргызстан КПБК биринчи качысы болуп ким иштеген?

а. И. Раззаков   б. Т. Усубалиев   в. А. Масалиев   г. Т. Кулатов

д. Ж. Абдрахманов

14. Кыргыздардын К. Касымовго каршы чеч\ч\ салгылашуусу кайсы жерде болгон?

а) Мыкан суусунун боюнда   б) Узун Агачта

в) Аларча суусунун боюнда   г) Талас суусунун боюнда   д) Май т\б\дь

15. Кыргыз АССРи   Кыргыз ССРи болуп качан т\з\лгн?

а) 1934 ж.   б) 1935 ж.   в) 1936 ж.   г) 1937 ж.   д) 1938-ж.

16. Наймандардын жетекчисин белгилегиле:

а) Мухаммед   б) Акбар   в) Жучи

г) Угедей   д) Кучлук

17. Амир Темирдин бийлик жүргүзгөн жылдарын белгилегиле:

а) 1300 – 1320 жж.   б) 1320 – 1340 жж.   в) 1340 – 1350 жж.

г) 1351 – 1365 жж.   д) 1370 – 1405 жж.

18. 1905–1907 жж. революция мезгилинде Кыргызстанда дыйкандардын агрардык кыймылынын өзгөчөлүгү кандай болгон?

а) кыргыз кедейлери жана көчүп келген орус дыйкандар биригип кулактык жер ээлөөгө каршы чыккан

б) ири фермердик чарбалар курулган

в) жайыттар тартылып алынган

г) ирригациялык курулуштар үчүн күрөш жүргөн

д) ирригациялык жаңы курулуштар курулган

19. Кытайдагы качкын кыргыздарды Мекенине кайтаруу үчүн атайын комиссия качан түзүлгөн?

- а) 1920-ж. январда   б) 1920-ж. февралда   в) 1920-ж. мартта
г) 1920-ж. апрелде   д) 1920-ж. майда

20. «Мухтасар тарых Кыргызыя» жана «Тарых кыргыз Шадмания» деген тарыхый эмгектердин авторун белгилегиле:

- а) Б. Солтоноев   б) И. Арабаев   в) О. Сыдыков
г) К. Тыныстанов   д) Ж. Абдырахманов

Вариант V

1. Правитель Енисейских кыргызов?

- а) Мухаммед кыргыз   б) Барсбек   в) Кубат бий
г) Атаке батыр   д) Ормон

2. Титул правителя Усуней?

- а) Шаньюй   б) Гурхан   в) Каган   г) Кунбаг   д) Хан

3. Где были найдены памятники каменного века на территории Юга Кыргызстана?

- а) Жалалабад   б) Ош   в) Кожо бакырган сай   г) Ноокат   д) Талас

4. Китайский полководец, правивший владением кыргызов (99-74 гг. до.н.э.)?

- а) Ли Гуанли   б) Мугуа   в) Ли Лин   г) Бумын   д) Элюй Даши

5. Золотой век древнетюркской цивилизации?

- а) эпоха западно-тюркского каганата   б) период великодержавия кыргызов
в) эпоха караханидов
г) время карлукского государства.   д) Тургешский период

6. Когда завершился процесс формирования кыргызского народа?

- а) кон. XV – XVI в.   б) Xв. -середине XIII в.
в)XVIII в.   г) XX в.   XIX в.

7. Период существования Кокандского ханства?

- а) 1709-1876 гг.   б)1710-1800 гг.
в) 1800-1842 гг.   г) 1635-1758 гг.   д) 1702-1800 гг.

8. Когда была принята конституция Киргизской АССР?

- а) в 1928 г.   б) в 1929 г.   в) в 1930 г.   г) в 1931 г.   д) 1932 г.

9. Кто стал первым военным губернатором Ферганской области после падения Кокандского ханства?

- а) генерал М. Г. Черняев   б) генерал К. П. Кауфман
в) генерал М. Д. Скобелев.   г) генерал Колпаковский
д) генерал В. С. Унковский

10. Главная причина восстания 1916 года?

- а) усиление национально-колониального гнета
- б) первая мировая война
- в) военно-тыловые работы
- г) провокация Турции.
- д) Вторая мировая война

11. Укажите год открытия Академии наук Кыргызстана.

- а). 1950 г.
- б). 1954 г.
- в). 1956 г.
- г). 1952 г.
- д.) 1953 г.

12. Каком году был принят герб Кыргызской республики?

- а. 14 январь, 1994 г.
- б. 3 март, 1992 г.
- в. 2 февраль, 1995 г.
- г. 5 май, 1993 г.
- д. 3 май, 1996 г.

13. Кто был первым секретарем ЦК КП Кыргызской ССР в 1950 – 1961 гг.?

- а) Раззаков И.
- б) Усубалиев Т.
- в) Сүйүнбаев А.
- г) Аманбаев А.
- д) Масалиев А.

14. Где произошло основное сражение кыргызов против К. Касымова?

- а) у реки Мыкан
- б) в Узун Агаче
- в) у реки Аларча
- г) у реки Талас
- д) в Май тюбе

15. Когда была преобразована Кыргызская АССР в Киргизской ССР?

- а) 1934 г.
- б) 1935 г.
- в) 1936 г.
- г) 1937 г.
- д) 1938 г.

16. Назовите найманского правителя:

- а) Мухаммед
- б) Акбар
- в) Джучи
- г) Угедей
- д) Кучлук

17. Укажите годы правления Эмир Темира:

- а) 1300 – 1320 гг.
- б) 1320 – 1340 гг.
- в) 1340 – 1350 гг.
- г) 1351 – 1365 гг.
- д) 1370 – 1405 гг.

18. В чем выразалась особенность аграрно-крестьянского движения в Кыргызстане в период революции 1905 – 1907 гг.?

- а) совместные выступления кыргызских бедняков и безземельных переселнцев против кулацких землевладений
- б) строительство крупных фермерских хозяйств
- в) захват пастбищ
- г) борьба за ирригационные сооружения
- д) строительство новых ирригационных сооружений

19. Когда была создана специальная комиссия по возвращению на Родину беженцев кыргызов с Китая?

- а) 1920 г. январь
- б) 1920 г. февраль
- в) 1920 г. март
- г) 1920 г. апрель
- д) 1920 г. май

20. Укажите автора исторических трудов «Мухтасар тарых Кыргызия» и «Тарых кыргыз Шадмания»:

- а) Б. Солтоноев
- б) И. Арабаев
- в) О. Сыдыков
- г) К. Тыныстанов
- д) Ж. Абдырахманов